

«Jau hai ina stupenta squadra qua»

Ramona Liebeton fa bilantscha da ses emprims 150 dis sco scheffa dal Parc natural Bavregn.

6

Festival da la chanzun rumantscha a Zuoz

L'onn 2022 ha lieu la segunda ediziun. La FMR ha discurre cun l'organisatur Curdin Linsel.

2

südostschweiz

LA QUOTIDIANA

FMR Fundaziun Medias Rumantschas, Via da Masans 2, 7000 Cuiria, 081 544 89 10, redacziun@fmr.ch

■ ENGIADINA

La ledscha da taxas dà da discuorrer

(fmr/afi) Il suveran da Scuol ha da decider als 27 settember d'art vart trais ledschas: La ledscha da parcar, la ledscha da taxas per la ledscha da fabrica e la revisiun parziala da la ledscha d'impostas. La ledscha da taxas procura per discussiuns, pustüt l'articel 19. Quel regla las taxas per ancras e

guottas chi's dovra per stabilisar il s-chav. Üna fama pretenda cha pro la taxa dispittai v'la saja capità ün sbagl. «La taxa indichada illa ledscha es güsta ed ingün nun ha fat ün sbagl», declera Christian Fanzun, il capo da Scuol.

> PAGINA 9

■ SURSELVA

Dumengia proxima elegia Mustér ses gremis politics. FOTO HANS HUONDER

Proceder cun strategia

(fmr/hh) René Epp candidescha pil presidi communal da Mustér. Enviers la FMR ha el tradiu sias finamiras en cass d'ina elecziun. «Ensemen cun mes collegas dalla suprastonza communal less jeu elavurar ina strategia pil futur da Mustér», di il candidat cun ragischs tuatschinas. Mustér duei esser in liug da habitar attractiv, surtut per famiglias. Leutier s'audi ina buna purschida, era da scolaziun e formaziun. René Epp ei il

sulet candidat pil presidi communal da Mustér suenter la demissiu da Robert Cajacob. Quell'elecziun, sco era quella d'ulteriurs gremis communal, ei dumengia proxima. Per la suprastonza communal recandideschan treis veders, cun Paul Flurin Schmidt dat ei in candidat niev pil sez che daventa vacants entras la demissiu da Victor Flepp.

> PAGINA 3

■ GRISCHUN CENTRAL

Hockey è puspe trompf

(fmr/gns) La davosa fegn d'emda è scumanzo er pigl Club da hockey Lai/Valbella igl nov campinadi 2020/21. An sasez vess igl club gia da giuier ainten la 3. liga cun betg esser mitschia da premaveira dalla relegaziun. Ainten las ligas pi bassas ògl pero do nigns gis da promoziun e relegaziun, uscheia tgi igl team digl li turistic ò betg gia da far igl zap dalla 2. liga ainten la

liga pi bassa. Lai/Valbella ò antschet bagn igl nov campinadi cun gudagner orsoura cun 6:5 cunter Weinfeld. Son Murrezza, en ulterieur club grischun tgi gioa ainten la 2. liga ò dantant pers orsoura cunter Bassersdorf. Igl gi Illnau/Effretikon- Engiadina è nia rot giu siva bung 40 minutas.

> PAGINA 11

Novas vestas per Flem

DAD AUGUSTIN BEELI/FMR

■ La historia digl access al Fil da Cassons ha caschunau numerusas discussiuns. L'uniun Pro Flem Cassons ha anflau la collaboraziun culla gruppa Arena Alva. «Cun quella fuorma vulein nus presentar la novissima varianta digl access a Cassons», scriva Arno Krucker en ina brev accumpignonta. Entochen oz han bunamein 59000 applicaders da telefonins e computers mirau la contribuziun virtuala. Tons commembers ha l'uniun tuttavia buca. «Quei concept niev ademplescha nossa pretensiun principal», declera la suprastonza da Pro Flem Cassons. Actualmeins eis ella en in discuors constructiv culla gruppa Arena Alva. «Il suveran da Flem spetga ussa fatgs e buca mo plaid», manegia la suprastonza dalla Pro Flem Cassons.

> PAGINA 3

In avantatg per Flem: La pendiculara nova sefermass era a Foppa.

FOTO AUGUSTIN BEELI

«La sung losch da mies tattoo dalla Val d'Err»

Pertge che Marco Spinaz ha laschè tatuar in'entira val sin il bratsch – pagina 11

Lavur da generaziuns

(fmr) Dapi 25 onns promova e mantegn l'organisaziun «Cuntrada culturala Tumleatga» cuntradada da valeta culturhistorica – per exempel cun fabricar mirs sitgs. Quest engaschi da generaziuns en favur da la regiun è vegnì undrà dacurt.

Lufs han stgarpà in asen

(cp/fmr/rtr) Sin l'alp Durnan sur Andeer è in asen vegnì stgarpà da lufs. Quai scriva l'Uffizi da chatscha e pestga. Il lieu, nua che l'animal da niz mort è vegnì chattà, è situà en il territori da chatscha dal triep dal Beverin.

Tar questa stgarpada sa tracti tenor infurmaziun da l'uffizi da l'emprim cas insumma en il chantun Grischun, nua ch'in animal da niz da la famiglia dals chavals è vegnì mazzà d'in u da plirs lufs.

L'asen da 32 onns sa chattava ensemen cun trais auters asens entaifer in areal cun saiv. L'animal mazzà è vegnì maglià fermamain dals lufs.

En il medem conturn avevi dà gia avant in mais in cas cun in auter animal da niz pli grond. Ils 12 d'avust 2020 aveva in pastur numdamain chattà in vadè crappà e per gronda part gia maglià sin l'Alp Nera en la vischnanca Casti-Vargistagn. Ils emprims indizis ch'in u plirs lufs duesan avair stgarpà il vadè eran alura vegnids confermads pli tard sin basa dad in'examinaziun dal cadaver.

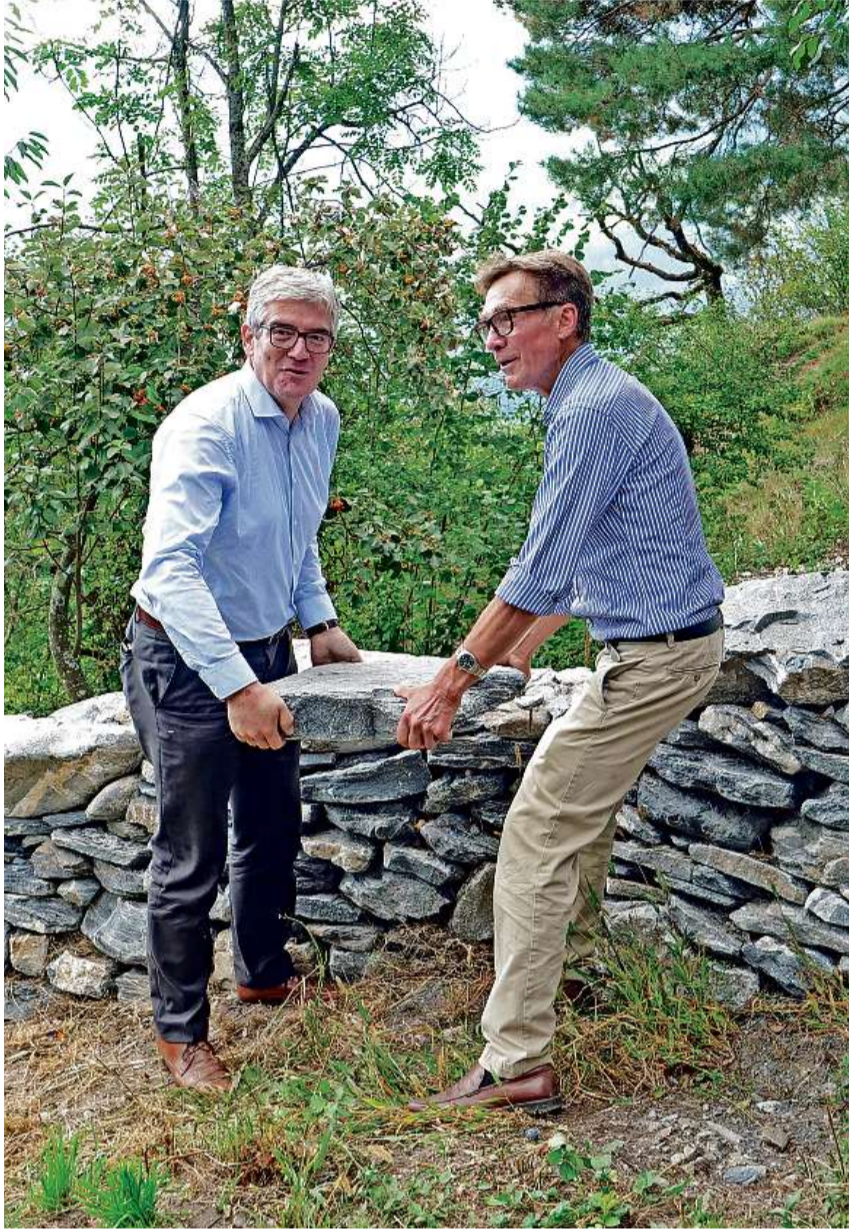
20039

9 771424 749004

Servetsch d'abunents e da distribuziun: tel. 0844 226 226 mail: abo@somedia.ch

25 ons an favur da la cuntrada an Tumleatgga

Igl cunzeglier guvernativ Jon Domenic Parolini a Giorgio Bianchi tschaintan igl davos crap segl mir sètg restauro par lùng da la veia viglia se Traun. FOTOS BARTOLOME TSCHARNER

Cunzeglier guvernativ Jon Domenic Parolini tearla las declaraziuns da Rudolf Küntzel davart las activitads da la «Cuntrada culturala Tumleatgga».

Georges Blunier cultivescha las spundas sètgas da Dusch: «Igl searva nut da prender masiras, sch'ign fa betg igl sforz da cultivar igls sètgomms mint' on.»

Igls proprietaris digl bagn istoric da Dusch, Nina von Albertini a Giorgio Bianchi.

DA BARTOLOME TSCHARNER/FMR

■ Igl cunzeglier guvernativ Jon Domenic Parolini, rapreschantants d'egna veintvegna d'organisaziuns, d'ufezis comunals a cantunals a digls possessurs àn priu l'ocaziun da coludar l'ovra cumplanida a Dusch ad undrar l'activitad da 25 ons da l'organisaziun «Cuntrada culturala Tumleatgga». L'ideia da s'angaschar pigl mantegnaint dala cuntrada tumleatgga e vagnida lantschada igls 1994 da Marco Valsecchi a Diego Giovanoli. La biologa Franziska Andres a l'inschigniera Esther Bräm àn fatg las preparativas ad igl on sessur à antschiev la lavur, alura ànc sut igl timùn da la regio Viamala. Igl e tres ons ca l'organisaziun, dantant numnada «Cuntrada culturala Tumleatgga» (CCT), e vagnida integrada an la Fundaziun Johann von Planta cun sedia an la Tgea Stoffel a Farschno. Da dus ons annà vean ella manada digl zund activ a verso parsura Rudolf Küntzel da Pasqual.

«An tut quels ons c'ègl vagnieu inventarisò 326 hectaras taragns sètgs an Tumleatgga. 250 hectaras vignan nizageads a tgrors da maniera adadata antras l'agricultura», gi Franziska Andres digl biro d'ambient Trifolium c'acumpogna ànc adegna igls divers projects da la CCT. «Igl Grischùn e an que risguard igl ple impurtant

cantùn svizzer», aschunta Michael Dipner, manader da la Fundaziun Angaschamaint pigl ambiant c'às bostgieu la spunda sètga a refatg igl mir sètg. «Da las 25 000 hectaras antschiev sètgs schurmagineus an Svizra sa tgatan 10 000 hectaras agl Grischùn. Quegl e 37% digls sètgomms svizers.»

Undro la lavur da generaziuns

La curàntegna da giasts ad ufizials, trànter quels igl cunzeglier guvernativ Jon Domenic Parolini, e vagnida banavantada da Rudolf Küntzel a digl parsura comunel Werner Natter an la curt digl bagn da la famiglia von Albertini Bianchi a Dusch.

«Sco parsura d'egn departamaint da schurmetg mi c'ègl egn plascher da dastgear coludar que project da generaziuns c'èxista tant gitg ad e ànc adegna vital. El e da muntada naziunala, parquegl c'el à contribuiu a l'orientaziun nova da l'agricultura spezialmeing agl antschiev da muntogna», loda Parolini. El banavainta surtut c'ègl project segi naschieu a carschieu ord igl basegns da la regiun. La realisaziun digl project à antschiev igls 1996, sustanieu alura sco oz digl Fond Svizzer par la Cuntrada. «Dantant sapatizipeschan tut igls vaschinadis grischùns, cun exzepziun da Cuira, da projects d'anretamaint a da qualitad da la cuntrada», cunfearma Parolini, constànd ca las premissas natirals segian fa-

vurevlas an Tumleatgga par l'òlta biodiversitad, graztga a la grànda varietad da la cuntrada davent digl Ragn antoca segl Fil. «Que maletg e igl resultat tant da prozess natirals, mo ear surtut da la lavur da la populaziun, fatga durànt blears tschantaners», rancanuscha Parolini. Igl project da la CCT porscha ear avantatgs par la puraglia cugls cuntracts da cultivaziun, graztga agls quals i vignan recumpensos par lur lavur suplementara. «Jou dastg constatar, ca las fegnamiras prinzipalas da mantener l'òlta biodiversitad indigena a la qualitad da la cuntrada en vagnidas cuntanschidas generalmeing. Graztga agl project da la CCT e'gl gartagieu da mantener egna cuntrada da muntada svizra.» Mo quellias staintas dependian ear venavànt da gliued angaschada a d'egna politica cunziainta da la valeta da natira a cuntrada. «Sco minister digl Departamaint d'educaziun dastg jou peia gir, c'è maretan egn «maxima cum laude», giudgescha Jon Domenic Parolini la lavur da la CCT. El à segl suainter dastgieu tschantar igl davos crap digl mir sètg d'80 meters lùnghezta da cuminànza cugl proprietari Giorgio Bianchi.

Dezisiun cun consequenzas a lùnga vosta

A Dusch dastgan las gagliegnas ànc scarsar anmeasa veia. Igl cot veglia segl mir

sètg reparo. La suleta ramur dariva digl ditschùn da la truasch amiez la curt avànt l'imposànta tgea von Albertini, biageada d'egn Ulrich Buol igls 1664 agl liac da la viglia mereia medievala ca s'udeva antoc' igls 1550 a la clostra Curvalda. Igls 1720 en bagn a palaz ieus an possess da la famiglia von Albertini da La Punt.

Digls vigls bietgs en ànc restadas duas tgeasas purilas a natiralmeing la tgapluta Sontga Maria Madlagna segl bot sur Dusch. Leza datescha d'anturn igls 1270.

«Nus sasantagn tuts bagn a Dusch», palainta Nina von Albertini agl sieus pled, «parquegl ca la culissa e beala, la cuntrada e variusa, la cultura harmonica.» Que maletg idilic, sainza bietgs moderns ca disturban, segi ascheia, parquegl c'ègl segi gartagieu da mantener igl ensemble istoric sco tal. Igls maretts parquegl vegian igls seas geniturs. «Els àn priu la dretga dezisiun da desister sapientivmeing d'anonzar sulom da biagear. Nus vagn desistieu da far grànds gudogns cun la speculaziun», palainta ella igl misteri da l'intactadad da Dusch. «La valeta da la cultura de vagnir mantanida», cunfearma ella. «Jou vi dantant betga me discurer digl bi, mobagn vi ear manzunar, ca la cuntrada culturala e ozgilgi adegna suta squetsch. Da l'otra vart ston ign ear far adatg da betga periclitat

igl ensemble istoric cun la pretensiun da biagear da maniera concentrada», ad-munescha duna Nina.

Egn oter element impurtant par Dusch segi ear igl maret digls mi-giurs Georges Blunier a Claudia Hanimann ca cultiveschan igl bagn cun grànd quito par la biodiversitad savund igls prinizpis da Demeter. Tanor Blunier, c'è ear parsura da l'Uniun purila da la Tumleatgga, e la tgrida da la cuntrada a la biodiversitad davantada egna part da las antradas da bagn anqual pur. «Igl e peia egn digls noss basegns da manatner quellias valurs», concluda Blunier c'è survieu egna buntad marena pintga agl radunos, digls quals bagn anquegn à priu l'ocaziun da gratular a la CCT ad agls sieus parsura Rudolf Küntzel par lur lavur ad angaschamaint. «La CCT e igl motor par augmantar la valeta da la cuntrada tumleatgga», punctuescha Regula Ott digl Fund Svizzer par la Cuntrada: «Quegl pon ign betga stimar òlt avunda.»

Igls 30avels «Gis digl film mundial» da Tusàn àn liac en egn rom redutgieu. FOTO MAD

Igls 30avels «Gis digl film mundial» àn liac

(fmr/bt) Igls 30avels «Gis digl film mundial» da Tusàn àn liac digls 28 d'otober antoc' igls 1. da november. Antoc'ussa lubescha la situaziun da la pandemeia ca quella mostra internaziunala possi aver liac agl Kino Rätia. «Egna questiuada trànter igls visitaders regulars à musso igl grànd basegns par que evenimaint ad igl giavisch da puder stgamgnear impressiuns ad ideias suainter las visiuns», gi Regina Conrad, egna digls quater cumembers digl comité d'organisaziun. Lez à alura decidieu unanimameing d'organisar l'ocurenza. Mo natiralmeing ca l'ediziun giubilara stat

digl tutafatg sut anzena da la pandemeia da covid, cun egn program redutgieu a masiras da schurmetg adatas. Igl festival e vagnieu scurzanieu par egn gi ad uss e'gl ànc quater gis cun rapreschantaziuns. Mussos vignan 23 films, peia var la measadad digl program oriund. Trànter las rapreschantaziuns dat igl adigna egna pòssa d'egn'ura, durànt la quala la sala vean ventilada a desinfitgeada. Plenavànt vean igl betg a dar tgartas permanentas par tutas rapreschantaziuns a la tgassa da la sera vean ear a mancar. Par stgivar fulas agl pierti digl kino, pon ign cumprar singuls bigliets me via pagina

d'internet. Ear la purschida culinaria da tratgas ord las tearas digls films muscos e redutgeada ad alternativatas cumpatiblas a las prescripziuns da corona. Sainza reduziun vean dantant musso la prevesta agl rom digls «Gis digl fim da vica-di», cun egn program da films ca vignan a vagnir mussos an diversas vischnancas da la regiun.

Sen la pagina d'internet www.filmstage.ch en d'andriescher ulteriuras infurmaziuns, igl program digls 30avels Gis digl film mundial, igl concept da schurmetg a la compra da bigliets.